

jakim jest przyimek *zza*, obserwator ponadto może stać się elementem dynamizującym orientację przestrzenną (przy statycznym lokalizatorze i statycznym przedmiocie lokalizowanym).

LITERATURA

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка / Юрий Дереникович Апресян. – М. : Наука, 1974. – 368 с.
2. Апресян Ю. Д. Некоторые соображения о дейксисе в связи с понятием о наивной модели мира / Ю. Д. Апресян // *Teoria tekstu. Zbiór studiów* / Pod red. T. Dobrzyńskiej. – Wrocław.
3. Dąbrowska-Michalczak E. Potoczność w służbie semantyki : językowy model relacji przestrzennych w pionie / E. Dąbrowska-Michalczak // *Język a kultura*. – T. 5 : Potoczność w języku i w kulturze / Pod red. J. Anusiewicza i F. Nieckuli, Wrocław.
4. Horák E. Predložkový systém spisovnej slovenčiny / E. Horák // “Slovenská reč”.
5. Horák E. Kontrastívna analýza predložkového systému spisovnej srbochorvátčiny a spisovnej slovenčiny / E. Horák // “Slavica Slovaca”.
6. Ивић М. Једно поглавље из граматике нашег модерног језика – систем месних падежа / М. Ивић М. // *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*. – Књ. II.
7. Яковлева Е. С. О некоторых моделях пространства в русской языковой картине мира / Е. С. Яковлева // *Вопросы языкознания*. – № 4.
8. Lachur CZ. Semantyka przestrzenna polskich przyimków prefigowanych na tle rosyjskim / CZ. Lachur. – Opole.
9. Lachur CZ. Пространственная коннотация некоторых каузальных предлогов в славянских языках / CZ. Lachur // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Сер. 9 : Сучасні тенденції розвитку мов. – К., 2008.

МОРФОЛОГІЧНІ ТА СЛОВОТВІРНІ РІВНІ ЧЕСЬКОЇ МОВИ В ЗІСТАВЛЕННІ З УКРАЇНСЬКОЮ

МАТВІЄНКО Т. І.

Національний університет імені Івана Карпенка-Карого

Увага мовознавців до міжмовного зіставлення пояснюється бажанням розкрити своєрідність концептуалізації світу в різних мовах. Опис чеської мови в зіставленні з українською мовою відкриває перед україномовним дослідником не тільки проникнення у сферу оригінальної національної чеської культури, а й сприяє глибшому оволодінню таємницями власної мови. Чеська й українська мови, як і всі мови світу, самотні. Чеська й українська мови належать до слов'янських мов: чеська – до групи західнослов'янських, українська – до східнослов'янських мов. Тому багато рис ріднить ці мови. У фонетиці це фрикативний *h* (*noha, host, husa, hra, hrách*), наявність йотації перед *j* (*jitro, jih, jídelna*), твердий приголосний перед *e* (*den, herec, keř, perla*), в тому числі в словах іншомовного походження (*diktat – читається dyktat, politika – читається polityka*); у морфології – наявність кличного відмінка (*ženo!! sestro studente! hochu!*), чергування *k/c, h/ z, g/ z* перед закінченням давального і місцевого відмінків однини в іменниках жіночого роду (*matka – matce, Božena –*

Božence, kniha – knize, podlaha – podlaze), закінчення -ovi в давальному відмінку іменників чоловічого роду на приголосний (*studentovi, Pavlovi, Novákovi*).

Водночас чеська мова має чимало своєрідних рис, які не дають змоги сплутати її не тільки з українською, але і з будь-якою іншою мовою світу. Це насамперед постійний слабоцентралізуючий наголос на першому складі слова (з переходом на прийменник), розрізнювання коротких і довгих голосних, що відображається на семантиці слів (*пор.: pas “паспорт” i pás “пояс”, car “чар” i cár “чумат”*), наявність м'якого шиплячого вібранта ř (*řád, řeč, řeka, řemen, rozstřikovač*), збереження складотворчих приголосних *r* та *l* (*krk, vlk, slza, prst, vrba, vlna, bratr, mysl*).

Слід зазначити, що у старочеській мові наголос стабільним не був. Цей факт пояснюють зв'язком явища чеської кількості з праслов'янським наголосом, що, як відомо, був у словах вільним. Вільний наголос існував до дванадцятого століття, після чого він змінився на стабільний наголос на першому складі. Чеський наголос, як і український, є експіраторним, однак він значно слабший від силового, або динамічного, наголосу української мови. Порівнюючи силу і характер наголосу в чеській та українській мовах, слід зазначити, що в українській мові наголос різномісний, вільний та рухомий в різних формах того ж слова. Наголошений склад в українських словах різко не виділяється серед інших складів слова. У зв'язку із цим українській мові не властива сильна редукція ненаголошених складів з переходом голосних у звуки неповного творення. Якщо характерною рисою динамічного наголосу в будь-якій мові є збільшення його інтенсивності в наголошеному складі, то сила динамічного наголосу в українській мові значно відчутніша, ніж у чеській мові.

Особливістю звукової системи чеської мови є явище тривалості голосних. Наявність коротких і довгих голосних являє собою типологічну відмінність чеської мови, що відрізняє її від української, якій невідома кореляція голосних за диференційними ознаками довгий – короткий.

Різниця між короткими і довгими голосними стосується всіх чеських голосних як у наголошених, так і в ненаголошених складах. Той факт, що в чеській мові явище кількості голосних незалежне від наголосу, зумовлює важливу особливість чеської мови: кількісні відмінності дуже глибоко сягають відмінностей семантичних і, таким чином, мають смислорозрізнювальне значення. Порівняйте існування в чеській мові семантично розрізнювальних пар і рядів: *dráha* (іменник – дорога) і *drahá* (прикметник ж.р. – дорога), *námaha* (іменник – напруження) і *namáhá* (дієслово 3-ї ос. одн. – він напружує) тощо. Кореляція кількості голосних інтенсивно використовується не тільки в складах основи слова, де вона виступає як засіб розрізнення слів, *spála* (іменник – скарлатина) і *spala* (дієслово мин. часу – вона спала), а й у змінних суфіксах, на які наголос, як правило, не падає (*obyvatele* (Р. в. одн.) і *obyvatelé* (Н. в. мн.)). Різниця між короткими і довгими голосними служить у чеській мові також для морфологічного розрізнення різних форм одного слова: *roku* (Р. в. одн.) і *roků* (Р. в. мн.). Семантичні відмінності, зумовлені кількісними відмінностями голосних, стосуються всіх чеських голосних і поширюються на всі позиції, крім пари (*o*) – (*o:*), якій не властива функція розрізнення слів або різних форм одного слова.

Іменники в чеській мові, як і в українській, характеризуються граматичними категоріями роду, числа і відмінка. Скажімо, слово *zahrada* співвідносне з поняттям “спеціально відведена площа землі, на якій вирощують плодові дерева, кущі тощо” і, звичайно, з відповідними конкретними реаліями (всіма існуючими в світі садками); крім того, закінчення *-a* в цьому слові в Н. в. одн., збігаючись із закінченням *-u* у Р. в. одн., засвідчує, що слово включене у відмінкову систему (має відмінкові значення), а зіставлення з Н. в. мн., де виступає це ж закінчення (*zahrad- u*), доводить, що слово має граматичне значення числа. Це ж закінчення – а при порівнянні його з іншими відмінковими формами є ознакою належності слова до жіночого роду. Отже, за допомогою одного закінчення *-a* в слові виражається одночасно три граматичних значення: відмінка, числа і роду. Порівняння його з відповідним українським *садок*, яке має граматичне значення чоловічого роду переконливо доводить, що кожне з цих граматичних значень пов’язане не з конкретною лексичною семантикою, а тільки із загальним значенням предметності. Семантично взаємозалежні значення утворюють граматичну категорію. Як і в українській мові, в іменниках чеської мови категорія роду об’єднує чоловічий (*muž, hoch, kocour*), жіночий (*matka, žena, kočka*) і середній рід (*dítě, dřevo, okno*). Ряд іменників чоловічого і (зрідка) жіночого роду можуть, не змінюючи форми, мати значення як чоловічого, так і жіночого роду, пор.: *dcera jedináček – syn jedináček, chlapec je sírotek – holka je sírotek*. Рід таких іменників визначається залежно від позначення особи чоловічої чи жіночої статі, пор.: *se svým chotěm – se svou chotí*. Іменники всіх трьох родів змінюються за числами. В чеській мові, як і в українській, є дві форми числа – одинина і множина: *obraz – obrazy, křeslo – křesla, autobus – autobusy, stůl – stoly, studentka – studentky, pero – pera*. Деякі іменники вживаються лише у формі однини (*ovoce, umění, utrpení, realismus, mouka, máslo, obyvatelstvo*), або лише у формі множини (*šachy, výzvědy, dějiny, hodiny, váhy, jesle, játra, kamna*). Інколи з переходом від форми однини на форму множини відбувається зміна граматичного роду іменника, напр.: *dítě, dítěko* (с. р. одн.) – *děti, děti* (ж. р. одн.); *kníže* (ч. р. одн.) – *knížata* (с. р. мн.). Зміна форми числа може викликати також зміну основи слова, напр.: *člověk – lidé*. Старочеська мова мала три форми числа: однину, множину і двоїну. У сучасній чеській мові форми двоїни мають іменники *uši, oči, ruce* та інші, які позначають подвійні частини тіла.

У чеській мові, як і в українській, іменники мають незалежну категорію відмінка (*muž, muže, muži, -ovi, muže, muži!, (o) muži, -ovi, mužem; žena, ženu, ženě, žetu, ženo!, (o) ženě, ženou*). П’ятий відмінок (*Vokativ*) уживається у звертаннях: (*synu! otče! matko! sestro!*), після слів *pane, paní* та ін., пор.: *pane inženýre, paní inženýrko*. Різні іменники можуть мати різну кількість відмінкових форм, пор.: *ryba – rybu – rybě – rybu – rybo – rybou* (6); *oči – očí – očím – očích – očima* (5); *kámen – kamene – kameni – kamenem* (4); *stavení – stavením* (2); *paní* (1). У множині клична форма завжди збігається з формою називного відмінка.

Слово – одиниця мови, що служить головним засобом номінації предметів, явищ і абстрактних понять (одиниць усвідомлюваного буття). Прикладом першого типу слів можуть бути *stůl, dům, nebo, hvězda, koberec, židle, druhého – vzdělání, vzkaz, dohled, důkaz, peče, prosba* і под. Між ними перебуває решта слів,

що виражають назви понять, які можна сприймати органами чуття, але разом із тим уже певною мірою абстраговані: *akce, ctitel, čas, dálka, děj* і под.

Центром кожного іменника є коренева морфема, периферією – афіксальні морфеми: префікси, суфікси, інтерфікси і постфікси. Кореневі морфеми є носіями основного лексичного значення, афіксальні морфеми модифікують значення кореня (*nov – ota – nov – inu*), формуючи конкретне слово, виступають як виразники певних граматичних категорій. Так, флексія *-a* в іменнику *vod-a* надає слову закінченого вигляду, відділяючи його від спільнокоренових *vod-ička* і подібних, є показником категорій роду (жіночий рід), числа (однина) і відмінка (називний). До інтерфіксів (внутрішніх флексій і внутрішніх суфіксів) у чеській мові, як і в українській, належать різні типи чергування звуків, за допомогою яких створюються різні форми і різні слова (*ruka – ruce, kočka – kočku, zavírat – závěr*). Похідні (мотивовані, вторинні) іменники чеської мови утворюються від вихідних (мотивуючих, первинних) лексичних одиниць за допомогою префіксів (*město – naměstí, psát – dopis, kupovat – nákup*), суфіксів (*poledne – poledník, popel – popelník, populární – popularita, posadit se – posadka, poslouchat – posluchač*), префіксів і суфіксів одночасно (*město – předměstí, včera – předevčirem, snídat – přesnídávka, hra – příhrávka, zvat – pozvání*). У всіх зазначених випадках кожне похідне слово виникає на основі вихідного – такий закон розвитку мови. Система словотворення чеських іменників має цілий ряд характерних рис, які відрізняють її від системи словотворення інших частин мови. При творенні іменників використовуються всі наявні в чеській мові способи словотворення. Важливо зазначити, що основна роль належить суфіксальному способу, причому кількість формантів дуже велика (на противагу, наприклад, прикметникам чи дієсловам). Префіксальне словотворення чеських іменників значно бідніше від суфіксального, префікси тільки модифікують значення мотивуючого слова. Серед найтиповіших випадків творення іменників розглянемо декілька, на нашу думку, найбільш показових.

1. Назви діячів. Деривати цієї групи називають осіб, рідше тварин. Назви осіб утворюються тільки від основ дієслів: *učít – učitel, radit – rádce, loupit – lupič, dělat – dělník, kovat – kovář*. Усі наведені деривати – іменники чоловічого роду; парні назви осіб жіночого роду утворюються, як правило, від основ іменників чоловічого роду за допомогою суфіксів *-ka, -kyn (ě), ic(e)* і лише зрідка прямо від дієслів: *klepna, kojna*. Творення іменників із суфіксом *-tel* часто супроводжується втратою довготи в голосного основи: *hlásat – hlasatel, tázat – tazatel, ctít – ctitel, pronajímat – pronajimatel*. До малопродуктивних та непродуктивних типів належать іменники з суфіксами *-oun: bifloun, šplhoun, zenloun; -na: drbna, klepna, běhna; -dlo: fintidlo, trapidlo, zlobidlo*. Іменники з суфіксами іншомовного походження досить численні: *kapitulant, student, revizor, komponista, boxer*.

2. Назви знарядь. Усі іменники, що включаються в цю групу, утворені від дієслів недоконаного виду (*rydlo, lehátko*), дуже рідко – від доконаного (*vývrtka, odzatkovač*). Практично від усіх класів дієслів можна утворити такі пари: *rýt – rýč, vysílat – vysílačka, zapalit – zápalka, kývat – kyvadlo, ukazovat – ukazovátko*. Оскільки в назвах знарядь використовуються, як правило, багатозначні

форманти, їх можна інтерпретувати і як назви носіїв ознаки (*sušička*), і як назви результату дії (*nádivka*). До малопродуктивних та непродуктивних типів належать іменники з суфіксами *-ník*: *nárazník*, *výklopník*, *násypník*; *-ák*: *vrták*, *sušák*, *věšák*; *-tor*: *traktor*, *projektor*.

3. Назви результату дії. Іменники цієї групи творяться тільки від дієслів; вихідними здебільшого є дієслова доконаного виду з префіксом (*obštěpit* – *obštěpek*), значно рідше – недоконаного (*mýlit se* – *mýlka*). Вихідною основою найчастіше є основа дієслів третього класу (*doplňek*, *odlomek*), рідше – другого (*přídavek*) або інших класів (*přípitek*, *prožitek*, *náčrtek*). Голосний основи, як правило, довготу втрачає (*přispívat* – *příspěvek*, *dovažek*), подовжуються голосні префіксів (*zážitek*, *náčrtek*). До малопродуктивних типів належать іменники із суфіксом *-in(a)*: *štěpina*, *hoblina*, *odmocnina*, *zátočina*. Із запозичених іменників до цього типу належать назви на *-át* (з лат. *átum*): *referát*, *exonát*.

4. Назви виконавців. Деривати цієї категорії називають осіб (рідше тварин і рослин), що виконують певні дії, які називає мотивуючий іменник: *cihlář*, *houbař*, *rybář* (на відміну від назв діяча *sběratel*, *výrobce*). Вихідною основою є іменники, назва дії в їх основі прямо не виражена: *bednář* (виробляє), *houbař* (збирає), *sadař* (виросує), *francouzštinář* (працює). Стосовно іменників із суфіксом *ař/ář* слід зазначити, що цей формант є досить продуктивним. І, як зазначають чеські лінгвісти, його продуктивність зростає при творенні однослівних найменувань, особливо в чеській розмовній мові: *zubař* (зубний лікар), *čěštinář* (викладач чеської мови), *matikář* (учитель математики), *kaprař* (рибалка, що ловить коропів). Значна частина таких назв стала термінами: *výškař*, *znakař*, *desetibojař*. Тип іменників із суфіксом *-ník* є менш продуктивним, ніж попередній, частина іменників, утворених за допомогою цього суфікса, належить до застарілих: *kluboučník*, *papírník*, *kominík*, *plantážník*, *závodník*. До малопродуктивних типів належать іменники з суфіксом *-ák*: *pytlák*, *ovčák*, *květák* (назви із цим суфіксом широко представлені в розмовній мові, сленгу: *autobusák*, *tramvaják*, *textilák*, *dopravák*).

5. Назви носіїв ознаки. Такі деривати називають живі істоти та предмети за зовнішньою ознакою або внутрішніми характерними рисами: *stařec*, *lakomec*, *šedivec*. Вихідними при творенні таких іменників є найчастіше прикметники – якісні (*dobrák*, *slepec*) та відносні (*šedivec*), прислівники (*spodek*, *dolejšek*), дієслова (*opozdilec*, *uprchlík*). У деяких випадках важко визначити, чим мотивовані такі деривати – відіменниковим чи віддієслівним прикметником або власне іменником чи дієсловом (*opilec* – *opilý člověk* чи *člověk, který se opil*). Формантів, які служать для творення іменників – назв носіїв ознаки, досить багато. Вихідною основою можуть бути прикметники (*surovec*, *pitomec*, *dobrák*, *hlupák*, *padesatník*). До малопродуктивних типів належать іменники із суфіксами *-och* (*běloch*, *divoch*, *lenoch*), *-ouš* (*bělouš*, *starouš*), *-át* (*adresát*, *kandidát*, *advokát*), *-ic (e)* (*levice*, *slepice*, *borovice*, *ornice*).

6. Назви осіб за місцем проживання або походженням (*Hanák*, *Pražák*). Вихідними є загальні назви (*horák*, *vesničan*) та власні (*Ukrajinec*, *Pražan*), хоча творення назв жителів є обмеженим – не можна утворити іменники від таких назв чеських міст та сіл, як *Ivančice*, *Lysá*, *Vysoké*, *Veselí* та ін. До назв осіб за місцем проживання традиційно відносять назви народів: *Vietnamec*, *Portugalec*,

Alžiřan. У цій групі досить багато назв, утворених без суфікса від назви країни: *Ind, Nor, Fin, Dán, Rus*. До непродуктивних типів належать іменники із суфіксами *-án* (*Indián, Američán*), *-al* (*horal*), *-at* (*Asiat*).

7. Назви за належністю. Такі іменники позначають осіб за належністю до колективу, ідеологічного, політичного, художнього напрямку, об'єднаних за певними поглядами. Продуктивними є суфікси *-ník, -(e)c, -ař, -ák*: *statník, kališník, opozičník; epikurovec, gebauerovec; odborář, sektář, legionář; škodovák, zbrojovák* (в основному це розмовні або сленгові назви). До цієї групи можна віднести іменники з суфіксами іншомовного походження *-ist (a), -it (a)*. На відміну від української мови, в якій деривати аналогічного типу творяться і від питомо слов'янських основ (пор.: *бандурист, значкіст*), у чеській, як правило, вони виникають на інтернаціональних основах (*idealista, purista, taborita, husita*).

8. Назви місць, місцевостей. Такі назви позначають місцевість, територію залежно від того, що на ній розташовані, що там вирощують, роблять. Мотивуючими в першому випадку є іменники (*hlasatelna, brambořiště*), у другому – дієслова (*studovna, pracovna*). Загалом семантична категорія місця значно ширша від словотворчої, адже сюди входять і слова первинні (*město, kraj*), так і ті, в яких значення місця розвинулося секундарно (*pahorkatina, nížina*), а також внаслідок звуження значення (*doubí*), метонімії (*pekařství*). Найпродуктивнішими суфіксами в цій групі є *-n (a), -íšť (ě)* та їх варіанти: *ředitelna, králikárna, cihelna, schodiště, jeviště*. Менш продуктивними є іменники з суфіксами *-ník, -nic (e)*: *šatník, klenotnice, teletník*.

9. Назви дії, чинності. Іменники цього типу, називаючи опредметнену дію, процес, зберігають тісний зв'язок з дієсловами. Вихідною основою є префіксальні й безпрефіксальні дієслова різних класів доконаного й недоконаного виду. Дієслівні категорії своєрідно відбиваються в цих іменниках. Так, певним видовим парам дієслів відповідають, як правило, іменники, які теж зберігають дієслівну видову ознаку: *volání – zavolání*. Найбагатший інвентар суфіксів мають іменники жіночого роду, менше їх в іменників чоловічого роду. Іменники середнього роду представлені одним типом, але він найпродуктивніший, оскільки йдеться про віддієслівні іменники на *-ní, -ti*. Іменники чоловічого роду із суфіксом *-ot*: *třeskot, skřípot, benkot, cinkot, štěkot; -ek/k*: *rozsudek, zážitek*. Іменники жіночого роду із суфіксом *-ba (-oba, tba-)*: *četba, tužba, léčba, obžaloba, molitba, ženitba*; *-k (a) (tka, ánka-)*: *stávka, hrátky, přástky, pozvánka, libánky, doměnka*. Іменники середнього роду із суфіксом *-dl(o)* представлені кількома назвами: *jídlo, žrádlo, prádlo*.

10. Назви абстрактної ознаки. Поняття абстрактної ознаки включає наявність у предмета якості, властивості, визначеної мотивуючим прикметником. Зрозуміло, що деривати цього типу мотивуються тільки прикметниками, переважно якісними, рідше – відносними; не утворюються від присвійних (*bratrův, matčin*). Іменники із суфіксами *-ost*: *krátkost, pracnost, maličkost, zkušenost*; *-stv(í)*, *-ctv(í)*: *bohatství, češství, členství; -ot(a)*: *dobrota, jednota, prázdnota*.

Іншомовні запозичення представлені в основному трьома досить продуктивними типами: *-it(a) (produktivita, banalita), -ik(a) (politika, ekonomika)*,

-ie (*astronomie, diplomacie*).

Словотвірні типи іменників зі значенням недорослості називають насамперед малят тварин: *slůně, kůzle, štěně, kotě, tele, jehně, house*. Деривати, мотивовані назвами осіб, на відміну від української мови, трапляються рідко: *cikáně, vnouče, nemluvně*. Досить широко представлене творення демінутив на -*átk(o)*: *telátko, holoubátko*.

У префіксальному словотворенні іменників використовуються два типи префіксів – слов'янського походження (прийменникові та неприйменникові: *spolužák, praděd, paumění, dopoledne, mezipatro*) і запозичені з інших мов (*disproporce, ilegalita, subkomise, metajazyk, proděkan*.) До префіксально-суфіксальних належать іменники, які утворюються приєднанням до основи одночасно префікса і суфікса, а також іменники, що формуються на базі прийменниково-іменникових сполучень – прийменники перетворюються в префікси і разом із суфіксами утворюють нові слова. Мотивація прийменниково-іменникових сполучень прозора: *náramník = to, co je na ramení*. Префіксами можуть виступати всі ті морфеми, що розвинулися на основі прийменників: *náhrdelník, náušnice, podpatek, příručka*. Досить продуктивним є і префіксально-конверсійний тип творення: *bezvětrí, nádraží, okolí pobřeží, přízemí, poschodí*.

Крім морфемної деривації існує деривація семантико-лексична: в давно існуючому слові розвивається нове значення для називання нового поняття, напр., *rada* “порада” – *rada* “рада, орган управління” тощо.

У складних словах виступають по дві і навіть більше кореневих морфем: *blahopřání, blahobyt, tížádost, horolezec*. Слова з двома і більше кореневими морфемами виникають здебільшого на базі прикметниково-іменникових, прислівниково-іменникових словосполучень, напр.: *velké město – velkoměsto*. Інколи поєднуються в одне слово іменники-синоніми: *klikyháky*. Проте взаємозалежність складного слова і словосполучення не завжди буває такою безпосередньою, наприклад, складні іменники: *knihkupectví, světovláda, zeměkoule* та ін.

Наведені аспекти морфологічного та словотвірного рівнів сучасної чеської літературної мови (порівняно з українською мовою) демонструють, з одного боку, типологічну своєрідність чеської мови, а з другого – її подібність до української мови на різних рівнях, що з огляду на дидактичну орієнтацію допоможе запобігти небажаним випадкам інтерференції в практиці вдосконалення навчання українців чеської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bauer J., Grepl M. Skladba spisovné češtiny / J. Bauer, M. Grepl. – Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1990. – 367 s.
2. Havránek B. Studie o spisovném jazyce / B. Havránek. – Praha : CSAV, 1997. – 371 s.
3. Havránek B., Jedlička A. Česká mluvnice / B. Havránek, A. Jedlička. – Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1981. – 582 s.
4. Grepl M., Karlik P. Gramatické prostředky hierarchizace sémantické struktury věty / M. Grepl, P. Karlik. – Brno : Univer. J. E. Purkyně, 1983. – 102 s.
5. Grepl M., Karlik P. Skladba spisovné češtiny / M. Grepl, P. Karlik. – Praha : Státní pedagogické

nakladatelství, 1986. – 474 s.

6. Kopecký F. Základy české skladby / F. Kopecký. – Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1958. – 335 s.

7. Pravidla českého pravopisu. – Praha : Academie, 1977. – 499 s.

8. Slovník shisovné češtiny pro školu a veřejnost. – Praha : Academie, 1987. – 799 s.

9. Slovník spisovného jazyka českého. – Praha : čSAV, 1958 – 1971.

10. Українська граматика. – К. : Наукова думка, 1986. – 360 с.

11. Чесько-український словник. – К. : Наукова думка, 1990.

СТРУКТУРНО-СИНТАКСИЧЕСКИЙ ПРОТОТИП МИНИМАЛЬНОГО СООБЩЕНИЯ В ГЕРМАНСКИХ ЯЗЫКАХ

МОРОЗОВА И. Б., ЧУМАКОВ А. Н.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

Существование непосредственной взаимосвязи между коммуникативной и когнитивной функциями языка не вызывает сомнения. Речевое общение может осуществляться только на базе определенных моделей кодирования информации, выработанных данным обществом на данном этапе его развития.

Очевидно, что формы мысли человека находят свое отображение в соответствующих формах предложения. Изучение предложения, его синтаксического и семантического строя не теряет своей актуальности и в настоящее время. По словам У. Фрэнсиса, “...каковыми ни были бы другие интересы современной лингвистики, ее душой и центром является интерес к структуре языка” [23, с. 29].

В теории парадигматического синтаксиса предложение рассматривается как единица сообщения, которая в речевой цепи выделяет некую обобщенную модель, типическую конструкцию. В этом аспекте, как указывает М. Я. Блох, “предложение выступает в качестве величины стандартной, структурно-типизированной, подлежащей анализу в терминах языковой модели, которая служит средством воплощения *речевого предложения*” [3, с. 24].

Предметом изучения настоящей работы является формальная организация предложения в английском и немецком языках, достаточная для передачи элементарного смысла.

Цель настоящей работы – определить структурно-смысловой прототип предикатного предложения в английском и немецком языках. Исследование проводилось методом квалификативно-квантитативного анализа на основе контрастивного изучения диалогического дискурса современного романа.

Предложение занимает пропозематический уровень в системе языка (от лат. *propositio* – суждение).

Предложение как таковое понимается как компонент связного текста, отображающий в виде языковых символов концептуальное восприятие человеком объективной действительности. Знание (информация о мире) передается от одного участника коммуникативного процесса к другому. При этом, элементарной коммуникативной единицей является простое предложение [11]. Таким образом, простое предложение есть простейшая синтаксическая